

ÎN PARTENERIAT CU AFDR
subfiila Sighetu Marmăției

DE MARAMUREȘ
Gazeta

UN PROIECT

Eroii

REZISTENȚEI ANTICOMUNISTE

NR. 28 - decembrie 2012

rezistenței
anticomuniste

Se distribuie gratuit împreună cu **DE MARAMUREȘ
Gazeta**

RECENSĂMÂNTUL populației concentraționare, 1945-1989

Harta unităților din sistemul concentraționar a fost publicată în Addenda, alcătuită de Fundația Academia Civică (Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului) pentru ediția în limba română a Cărții negre a comunismului. Ea cuprinde 240 unități de detenție, între care 44 penitenciare, 61 locuri de anchetă, depozit și surghiun, 72 lagăre de muncă forțată, 63 centre de deportare și domiciliu obligatoriu, 10 aziluri psihiatrice cu caracter politic. Pe aceeași hartă mai figurau 93 de locuri de asasinare, gropi comune, lupte cu Securitatea soldate cu morți. Adăugându-se la această geografie sumbră, mai mult de 100 de sedii regionale, raionale/județene, unde se desfășurau anchetele Securității, rezultă un total de aproape 450 locuri de detenție sau reprimare. Expusă pe peretele cel mai vizibil al holului de intrare în Memorialul de la Sighet, harta reprezenta o variantă minimală la acea dată (1998) și a putut fi completată deja cu încă aproape 20 locuri rezultate din investigațiile de istorie orală, din observațiile vizitatorilor Memorialului, din cercetările pe care le-am făcut între timp în programul Recensământul populației concentraționare 1945-1989 desfășurat de C.I.S.A.C.

Pe aceeași hartă mai figurau 93 de locuri de asasinare, gropi comune, lupte cu Securitatea soldate cu morți. Adăugându-se la această geografie sumbră, mai mult de 100 de sedii regionale, raionale/județene, unde se desfășurau anchetele Securității, rezultă un total de aproape 450 locuri de detenție sau reprimare. Expusă pe peretele cel mai vizibil al holului de intrare în Memorialul de la Sighet, harta reprezenta o variantă minimală la acea dată (1998) și a putut fi completată deja cu încă aproape 20 locuri rezultate din investigațiile de istorie orală, din observațiile

vizitatorilor Memorialului, din cercetările pe care le-am făcut între timp în programul Recensământul populației concentraționare 1945-1989 desfășurat de C.I.S.A.C. Unii cercetători ai problemei fac prezumții de cifre mai mari, alții mai mici, alții nu se pot pronunța și fac trimiteri de la o sursă la alta, realizându-se astfel un cerc închis. Un impediment, de care am ținut seama cu multă prudență, este posibilitatea nedorită de a include în rândul închisorilor politice și pe aceia de drept comun. Este știut că unele au avut un regim mixt (drept comun+politic),

Sursa: raportul Comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste

- MARI CENTRE DE EXTERMINARE
- ÎNCHISORILE MORȚII
- LAGĂRE DE MUNCA FORȚATĂ
- GROPI COMUNE, EXECUȚII
- LOCURI DE ANCHETĂ, SURGHIUN
- LAGĂRE DE DEPORTARE
- AZILE PSIHATRICE

după cum mulți deținuți politici erau camuflați în deținuți de drept comun (țărani „sabotori” din anii '50 sau unii dizidenți din anii '80).

Realitatea este că nu s-a făcut și, probabil, nu se va putea face curând o cercetare exhaustivă, din cauza accesului dificil la documentele oficiale, dar și a fragmentării fondurilor din diferite arhive, a neprelucrării multora dintre ele, a contradicției datelor din diferitele sinteze, a numeroaselor distrugerii, pierderi, dispariții, omisiuni constatate de diversele comisii care au analizat fenomenul represiv în România, atât în timpul comunismului (în 1952-1953, 1955, 1967-1968), cât și în prezent, de către Comisia noastră, cu ocazia cercetării făcute pentru prezentul raport (iulie-octombrie 2006). Punctul de pornire pentru Recensământul populației concentraționare 1945-1989 a fost în anii 1994-1997, când s-au inițiat cercetări pentru baza de date a Memorialului Sighet.

În lipsa accesului la arhive, într-o primă perioadă, s-au făcut mii de înregistrări

de istorie orală, ulterior inventariate și prelucrate digital (cele mai substanțiale sunt depuse în copie la Hoover Institution din Stanford, California). Pentru completarea surselor de informație s-a făcut apel prin presă către foștii deținuți/deportați și familiile lor, s-a consultat literatura memorialistică și s-a recurs la diferite modalități, ajungându-se până la urmărirea comemorărilor din rubricile de mică publicitate ale ziarelor. Dar principala sursă de informație au constituit-o cele zece simpozioane organizate la Memorialul Sighet, cu participarea a peste 800 cercetători și martori, din care a rezultat seria „Anale Sighet” (18.500 pagini), în care este urmărită și analizată perioada 1945-1989 din punct de vedere al evenimentelor, instituțiilor (inclusiv represive) și mentalităților. Nu au fost luate în considerare decât faptele, numele și locurile verificate prin cel puțin două surse diferite, astfel încât exponatele din Memorial să aibă o valoare științifică incontestabilă. Pe măsură ce, treptat, Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului din cadrul Memorialului Si-

ghet a obținut documente create de fostele instituții comuniste au putut fi completate și comparate datele repertoriare anterior. Astfel, s-a pregătit prelucrarea statistică a datelor Recensământului. Acesta este structurat pe „fișe matricole penale” existente.

Fiecare fișă constituie „biograma” unei persoane, trecerea acesteia prin angrenajul sistemului concentraționar, datele de identificare (inclusiv starea civilă, socială, profesională, etnică și confesională), motivul arestării/reținerii, deportării, strămutării, „evacuării” etc., condamnările suferite, amenzile și confiscările aferente sentinței, felul ieșirii din detenție (expirarea pedepsei, grațiere, amnistie, evadare, execuție, moarte).

Marea majoritate a fișelor aparțin persoanelor condamnate prin proces, în timp ce „preveniții”, „reținuții”, anchetații, „internații administrativ”, deportații, strămutații, „evacuții”, cei cu „domiciliu obligatoriu” apar doar accidental.

RECENSĂMÂNTUL POPULAȚIEI CONCENTRAȚIONARE

De asemenea, există fișe numai pentru o mică parte a celor morți în detenție. Se practica o „dublă contabilitate”, decesele fiind trecute într-un „registru special” al penitenciarului (la Oficiul Stării Civile din cadrul Sfatului Popular unele certificate de moarte au fost „reconstituite” de Securitate abia în vara anului 1957 pentru 7-8 ani anteriori). Haosul intenționat și cinic a fost atât de mare, încât în anii 1952-1953 erau „condamnați” a doua oară, „în contumacie”, deținuți care muriseră cu 1-2 ani în urmă, tot în detenție – cazurile cele mai cunoscute fiind ale istoricului Gheorghe Brătianu și al economistului Aurel Vlad.

Al treilea punct nevralgic al fișelor matricole este că ele prezentau rubrici

diferite de la un penitenciar la altul și de la o perioadă la alta, iar unele rubrici erau necompletate, ceea ce a îngreunat studiul statistic.

Din unele rapoarte ulterioare rezultă că actul de moarte a fost întocmit direct de penitenciar, din altele că decesul era comunicat la Sfatul Popular telefonic, altelei deloc. Desigur, problema ar putea fi descifrată dacă s-ar obține rapoartele „grupelor operative” (numite după 1956 „secțiunea K”, răspunzătoare de contrainformațiile în cadrul penitenciarelor), dar accesul este deocamdată imposibil.

Totuși, prin prelucrarea primară s-au obținut câteva date preliminare interesante.

LOCURILE DE DETENȚIE

Din prelucrarea fișelor avute la dispoziție rezultă că, după indicele de „frecvență”, pe primele patru locuri de detenție se află, în ordine descrescătoare, penitenciarele Jilava 36,1%; Gherla 20,3%; Aiud 16,2%; Poarta Albă 12,7%.

Procentele nu reflectă însă doar ordinul de mărime al locului de detenție, ci și dinamica și specificul lui. Jilava, cu peste o treime din „treceri”, este locul de triaj pentru închisorile din afara și dinăuntrul arcului Carpaților și, totodată, locul de depozit pentru deținuții aflați în anchete sau procese la București. De același tip este închisoarea Rahova.

Gherla și Aiudul sunt închisori încăpătoare, pentru deținuți cu termene de pedeapsă îndelungate. Prima era populată mai mult de țărani, muncitori și tineri, a doua de „m.s.v-iști” („muncă silnică pe viață”) și de deținuți considerați irecuperabili. În ambele aveau loc execuții.

Baia Sprie, Cavnice, Nistru, Borzești și Bicaz erau printre minele și șantierele exterminatoare în care munceau deținuții sclavi. Brașov, Galați, Râmnicu Sărat, Botoșani, Pitești, Craiova, Codlea, Oradea erau închisori de exterminare, unde aveau loc, de asemenea, numeroase execuții.

Văcărești și Târgu Ocna erau închisori dotate cu spitale. Mărgineni, Mislea, Miercurea Ciuc și Dumbrăveni erau închisori pentru femei. Târgșor, Mărgineni și Cluj – pentru minori. Sighet a fost o închisoare mică, însă specializată în lichidarea, prin moarte lentă, a elitelor. Amenajată într-o cetate medievală, închisoarea Făgăraș a fost locul de încarcerare al foștilor polițiști și SSI-ști. Aiudul și Poarta Albă au avut și în anii '80 deținuți politici.

În ultimii ani, închisoarea Galați a fost demolată, Făgărașul a fost dezafectat, Pitești și Râmnicu Sărat au fost „cumpărate” de societăți private.

Închisoarea Sighet a fost transformată de Fundația Academia Civică într-un Memorial al Victimelor Comunismului și al Rezistenței, aflat din 1995 sub egida Consiliului European.

Poarta Albă, împreună cu Constanța, Midia, Capu Midia, Peninsula, Castelu, „9 Culme”, Cernavodă (cu trei puncte de lucru) și Bacul (închisoare plutitoare) erau puncte de lucru sau de comandă pe traseul Canalului Dunăre-Marea Neagră. Împreună cu Periprava și Salcia, situate în aval, pe Dunăre, erau lagărele de muncă cele mai dure, cu o mortalitate ridicată datorată condițiilor de muncă istovitoare.

ELEMENTELE STRUCTURALE ALE FIȘELOR MATRICOLE

La „**ORIGINEA SOCIALĂ**”, 25,74% dintre fișe indică „țăranc mijloci”, 22,78% - „țăranc sărac”, 18,37% - „mic burghez”, 16,18% „muncitor”, 9,45% - „chiabur”. Aici și mai departe se impune observația că toate „cotele” specifice trebuie corelate cu cele din structura generală demografică a populației. Așa se explică predominanța masivă a țăranilor.

La rubrica „**STUDII**”, 33,59% indică „primare”, 19,37% - „liceale”, 17,8% gimnaziale, 17,09% - „superioare”.

La „**OCUPAȚIE**”: 28,78% - „agricultor”, 13,5% „muncitor”, 9,34% „funcționar”, 5,63% „meseriaș”, 3,3% fără ocupație, 3,23% „pensionar”, 2,39% „preot”, 2,31% „militar”, 1,96% „inginer”, 1,94% „student”, 1,90% „elev”, 1,82% „învățător”, 1,80% „profesor”, 1,13% „polițist”, 1,02% „medic”, 0,35% „artist” (de remarcat, din nou, că procentele mai reduse ale intelectualilor se datorează „cotelor” mai scăzute în structura demografică a populației țării).

După „**STAREA CIVILĂ**”, 70,7% erau căsătoriți, 20,5% necăsătoriți, 2,36% divorțați și 2,07% văduvi.

Cât privește „**ÎNCADRAREA JURIDICĂ**”, de departe cele mai multe condamnări (30%) au fost pentru „uneltire contra ordinii sociale”, urmând „instigare publică” (5%), „trecerea frauduloasă a frontierei” (4,36%), „activitate contra clasei muncitoare” (2,52%), „agitație publică” (2%), „crime de război” (1,99%), „favorizarea infracțiunii” (1,69%), „omisiune de denunț” (1,46%), „crimă de uneltire” (0,86%), „trădare” (0,64%), „activitate contra clasei muncitoare” (0,48%), „deținere de arme” (0,47%), „publicații interzise” (0,41%).

De notat că în cazul a 32,61% din fișe, „încadrarea juridică” nu este specificată, iar restul procentelor de dispersează între alte delictive și crime: „răzvrătire contra ordinii sociale”, „subminarea economiei naționale”, „spionaj”, „ofensă adusă autorității”, „ofensă adusă superiorului”, „instigare contra unui stat străin”, „dezertare”, „crimă împotriva umanității” etc. După cum se vede, în imensa lor majoritate pedepsele au fost date pentru „uneltire contra ordinii sociale”, infracțiune descrisă în celebrul articol 209 Cod Penal, formulat atât de vag încât putea să încapă în el orice faptă reală sau imaginară. Totodată, un număr și mai mare de fișe (32,6%) nu înregistrează nimic la „încadrarea juridică”, ceea ce ne îndrituiește să credem că este vorba de „internările administrative” (fără proces). De unde ar rezulta că la fiecare două condamnări juridice ar corespunde o astfel de deținere extra-juridică.

După „**LOCUL NAȘTERII**”, cei mai mulți deținuți erau din București (9,8%), urmați de cei din județele Cluj (5,18%), Timiș (4,2%), Iași (4,17%), Bacău (3,49%), Hunedoara și Baia Mare (câte 2,74%), Bârlad (2,3%), Arad (2,29%), Argeș (1,9%), Bihor (1,4%).

Dintre „**TIPURILE DE PEDEAPSĂ**”, cea mai frecventă a fost „închisoarea corecțională” (37%), urmând „munca silnică” (9,09%), „temnița grea” (6,72%), dar și aici trebuie notat că aproape 40% din sentințe nu au specificat tipul pedepsei.

Cea mai frecventă „**DURATA A PEDEPSEI**” a fost cea de 4 ani (7,46%), urmată de cele de 5 ani (7,32%), 2 ani (6,18%), 1 an (4,64%), 6 ani (4,49%) și 10 ani (4,41%). Dar și pedepsele de 15 ani (3,71%), 20 ani (1,8%) și 25 ani (1,52%) cumulează procentaje impresionante.

Triunghiul morții

- BAIA SPRIE

- CAVNIC

- NISTRU

Mina Baia Sprie

Mina Cavnice

Intrare în mina Nistru

„Fiecare zi de muncă este un pas către libertate”. Aceasta era promisiunea mai marilor comuniști în 1951, când primele grupuri de deținuți slăbiți, bolnavi și înfomețați de la Aiud au fost trimiși spre minele de plumb și cupru din Maramureș. De fapt, era numai un pas spre moarte. O moarte pe care unii și-au găsit-o ușor, înghițiți de valurile de pământ, iar alții lent, prin boală și mizerie.

Deținuții care au muncit în lagărele de muncă din Maramureș și care, printr-o minune, au ajuns să trăiască „libertatea” de după 1989, spun că au fost în iad. De fapt, minele erau, la propriu, un fel de iad: umiditate, temperaturi foarte ridicate, norme exagerate, lipsa hranei, a medicamentelor, a echipamentelor. Coloniile de muncă erau amplasate în apropierea puțului de extracție, pe un platou care cuprindea câteva clădiri și câteva barăci din tablă. Colonia era împrejmuțată cu un gard înalt, de 5 metri, pe care trona scris: „Trecerea oprită. Împușcare fără somație”.

Normele deținuților erau din start cu 30% mai mari decât cele ale minerilor. Totuși, când au ajuns la minele din Maramureș, deținuții sperau că va fi mai bine decât la Aiud. Primul „lot” de 200 de „brațe speciale”, cum le-a numit MAI, aveau destinația Baia Sprie. Li se vorbea de reabilitarea prin muncă.

Numai că, era doar exterminare prin muncă.

În cartea sa, „Morminte fără cruce”, Cicerone Ionițoiu povestește că: „Condițiile inumane de muncă periclita viața oamenilor în acest centru minier. După 1952, Baia Sprie a devenit colonie de muncă forțată pentru deținuții politici. Silicoza, bolile de plămâni și de inimă au făcut ravagii. Colonia era așezată într-o căldare înconjurată de munții Gutinului și reprezenta locul de muncă al celor 7—800 de condamnați la pedepse mari. Primii deținuți au fost aduși de la Aiud. Treptat, treptat, au sosit deținuți pedepsiți de la alte închisori, iar după închiderea Canalului, o parte dintre supraviețuitori a fost dirijată aici.

La început, alimentația a fost bună. Se primea o cantitate de 250 de grame de pâine din partea Direcției Generale a Penitenciarelor și 1000 de grame din partea Combinatului minier. Cele două feluri de

mâncare erau completate de slănină, halva și marmeladă, primite la intrarea în mină. Din cauza gazelor și a prafului, pofta de mâncare dispărea. Grețurile și arsurile făceau ca marmelada și pâinea, alimente ce fermentează, să nu mai poată fi consumate.

S-a ajuns atunci la înțelegerea ca fiecare să ia atât cât are nevoie, după constituția fizică și pofta de mâncare.

În acest timp s-au deschis lucrările la Orizontul 13, la o adâncime de peste 350 de metri. Cel care a mănuit aici primul perforator a fost aviatorul Boaru Vasile, ajutat de câțiva preoți și de Paul Lăzărescu. Până în 1953, comandant al coloniei a fost maiorul Popa, care s-a comportat mai omenește. În 1953, iată că își face apariția, la Baia Sprie, în calitate de comandant, căpitanul Szabo Zoltan, care nu știa încă românește.

Din conducerea închisorii au mai făcut parte locotenentul Cioară, locotenentul politic Guleran și locotenentul Pintea, care a excelat în chinuirea deținuților. Noua conducere a instaurat teroarea. În primul rând s-a redus pâinea la 300 de grame, deci mai puțin de un sfert

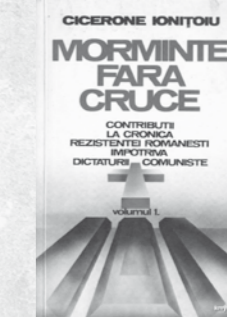
în comparație cu ce se dădea înainte. Norma s-a mărit la 7 tone minereu de om pe schimb, lucru foarte greu de realizat. Cine depășea norma, primea ca stimulent pâine până la un kilogram în ziua respectivă. Munca, pe lângă că era grea, era și periculoasă, atât la plumb, din cauza urmărilor asupra organismului, cât și la cupru, unde exista pericolul accidentării cu materialul tăios ce cădea de pe tavan. Unora li s-a tăiat piciorul din cauza copturilor de pe bolta galeriilor. Pe zi ce trecea, teroarea începea să se accentueze. Celor bolnavi nu li se dădea îngrijirea de care aveau nevoie. Cei ce protestau erau pedepsiți. Între deținuți, solidaritatea se cimenta. Suferința îi unea în fața muncii de exterminare.

Informatorii administrației din rândul deținuților erau cunoscuți și izolați. Printre ei s-au numărat Petrescu Ion, fost căpitan de jandarmi, și Steanță Dumitru, fost student condamnat în „Sumanele Negre”. Amândoi, pe unde au trecut, au făcut numai rău și nimeni nu-i poate uita.

Când au ajuns la Baia Sprie, au fost întâmpinați cu alte promisiuni:

„Fiecare roabă de minereu scoasă scurtează drumul spre libertate ... veți avea pachete, scrisori, vorbitor, pâine câtă puteți mânca ...”.

Răsplata stăpânirii a fost însă alta: au tras în plin în deținuții din colonie și au acordat permisiile ostașilor care executau crimele.

Cicerone Ionițoiu, în „Morminte fără cruce”

Triunghiul morții

BAIA SPRIE - CAVNIC - NISTRU

Când plecaseră de la Aiud spre Baia Sprie, comandantul spusese deținuților: „Fiecare zi de muncă va fi o zi spre libertate”; iar drumul l-au făcut fără lanțuri, deși foarte mulți erau condamnați pe viață. Când au ajuns la Baia Sprie, au fost întâmpinați cu alte promisiuni: „Fiecare roabă de minereu scoasă scurtează drumul spre libertate ... veți avea pachete, scrisori, vorbitor, pâine câtă puteți mânca ...”. Răsplata stăpânirii a fost însă alta: au tras în plin în deținuții din colonie și au acordat permisiile ostașilor care executau crimele.

După peste doi ani de regim de exterminare, tot ca răsplată pentru munca depusă, deținuții au fost puși în lanțuri, bolnavii scoși din infirmerie și trimiși spre necunoscut. În frunte îl aveau pe Vili Popescu, cu 39-40 grade temperatură, omul ce purta în spate greutatea lagărelor rusești. Au ajuns la colonia de muncă forțată Valea Nistrului.

De la Baia Sprie, alți deținuți au fost trimiși, tot ca pedeapsă, în iadul de la Cavnice. Moartea lui Stalin din anul următor (1953) a produs mari mișcări în lumea deținuților politici de pe Canalul Morții. Câțiva din cei plecați de acolo spre închisorile din Transilvania au ajuns și la minele de plumb. Despre moartea călăului omenirii au fost informați și cei din subteran. Popa Florică, țaran din Vrancea, a fost primul care, aflând, a colindat orizonturile, anunțând celor chinuți această mare veste. Administrația, care avea ochi și urechi peste tot, a auzit. La ieșirea din șut, Popa Florică era așteptat de locotenentul politic Pinte, care l-a luat la întrebări:

- De unde știi că a murit Stalin?

Acolo, în subteran, s-a celebrat o „înviere” de neuitat, la care deținuții s-au înfrățit în lanțuri. Solidaritatea lor a reușit să rupă cătușele sufletești și să trezească demnitatea celor sortiți distrugerii.

- Cum, vasăzică e adevărat? A murit? a răspuns foarte liniștit deținutul.
- Cine ți-a spus?
- Am visat azi noapte că a murit Stalin și le-am spus la toți visul, iar acum dumneavoastră îmi confirmați că este realitate. Cu toate că a fost pedepsit la carceră, cu mâncare redusă, Popa Florică și-a susținut până la capăt „visul”, care de fapt era al întregii omenirii.

Alt mijloc de teroare a fost bătaia, izolarea și carcera. S-au făcut 2 carcere de 50/50 cm, captușite cu sârmă ghimpată, și alte 6 de 40/40 cm.

Dintre cei ce „au bătut recordul” a fost Borcea Ovidiu, care a stat 136 zile în carceră de două ori câte 30 de zile consecutiv. Izolarea în celule de penitenciar mergea până la 6 luni; injuriile, amenințările, la care se adăugau izolările, au creat o atmosferă insuportabilă. Toți strângeau din dinți și așteptau. Așteptau ceva care să-i ușureze de această povară insuportabilă.

A sosit 7 noiembrie 1954, ora prânzului.

Deținuții treceau din țarcul dormitoarelor în cel în care se găsea cantina. Gardianul care-i însoțea a început să strige într-o limbă care numai românească nu era: „înapoi, porcilor!” Câteva secunde de nedumerire, pentru ca apoi scânteia înăbușită de noi și noi suferințe și dureri să declanșeze incendiul așteptat de mult. În frunte erau Niki Tanovicianu, conferențiar universitar, și avocatul Gică Pascu. Cel mai tânăr, Borcea Ovidiu, de 22 de ani, din fruntea coloanei, a strigat: „Toată lumea înapoi la baracă, în grevă. În grevă toți, imediat!” Nimeni n-a ripostat. S-au întors la baracă, iar la ușa țarcului a fost așezat țaranul bănățean Serafim. Dintre greviști, 20 au fost puși în lanțuri și ținuți 7 zile izolați în beci, în grevă. Printre ei au fost: Serafim, Borcea Ovidiu, doctor Marcoci Sergiu, legat în lanț cu Paul Lăzărescu, Pavel Mihailovici, student la medicină, împreună cu fratele lui, doctorul I. Veselovski, originar din Arad; studentul Soare Ion, Matei, un elev de 16 ani de la liceul „Traian” din Turnul Severin, ing. Costache C. Pentru a nu stagna producția, deținuții

care lucrau la birourile administrației, maiștrii și informatorii au fost scoși și duși în mină. Din această josnică categorie au făcut parte: Steanță Dumitru, căpitanul Petrescu, Bașotă, Kleng Iuri, Cojocaru Alex, Rogojeanu, fost căpitan. După 7 zile au venit procurorii, care au luat declarații de la greviști. Tot timpul paza coloniei a fost întărită.

La jumătatea lunii noiembrie, 80 deținuți au fost puși în lanțuri și trimiși la Oradea. Cei care au rămas la Baia Sprie au avut aceeași soartă. Epuizați, bolnavi, au revenit în lanțuri în închisori, fără a se ține seamă de munca ce o depuseseră. Situația nu s-a îmbunătățit. Pentru cei ce depășeau norma, administrația a aprobat în primăvara anului 1956 primirea de pachete cu alimente în greutate de 3 kg. De Paștele aceluiași an au încercat să intimideze deținuții, izolând pe preoți. Imediat, o mare grevă s-a declanșat. Ofițerul politic, pentru a-i determina să înceteze, a dat la masă friptură de vacă. Acțiunea de protest a continuat. Atunci ofițerul politic a dat foc la pachetele de

alimente venite cu poșta și a dat ordin să se aducă o căruță cu 500 lanțuri. Deținuții singuri și le-au bătut la picioare, după care au fost coborâți în abataj, unde se găseau preoții. Acolo, în subteran, s-a celebrat o „înviere” de neuitat, la care deținuții s-au înfrățit în lanțuri. Solidaritatea lor a reușit să rupă cătușele sufletești și să trezească demnitatea celor sortiți distrugerii. Printre cei de aici s-au numărat: — inginerul C-tin Costache — arh. Nicolae Goga — arh. Joja, fratele academicianului — Ing. Ion Bujoiu, fost ministru, care a fost repartizat să lucreze ca deținut la biroul tehnic, a contribuit la frânarea și menținerea unor norme acceptabile, cu toate eforturile făcute de unii deținuți pentru a le depăși (ex. Zotu Gh.).

Trebuie menționat că lucrările la orizonturi erau executate sub supravegherea civililor. Merită evidențiat faptul că măiestrul Schulz de la orizontul 13, deși ungar, a avut o comportare demnă, nefăcând deosebire între cei arestați și cei de afară, căutând să fie corect și înțelegător în fața muncii foarte grele la care erau supuși.”

Colonia de la Valea Nistrului

Alt loc de muncă, alte suferințe. Colonia era mai mică, însă cu condiții foarte grele. Conducerea o avea ofițerul Trofim, care reușise să-și creeze o adevărată caracatiță de informatori. În 1954, ca o coincidență, în aceeași zi cu o altă încercare de evadare de la mina Cavnica, un grup de deținuți au încercat să fugă.

După acest eveniment, în colonie teroarea s-a dezlănțuit: bătaie, perchezii permanente, mâncare proastă, milițienii urmăreau munca în galerii, bolnavii erau scoși din infirmerie. Nemulțumirea deținuților creștea odată cu înrăutățirea de la o zi la alta a condițiilor de viață. Hotărârea lor de a înfrunța pe călăi devenea de neclintită. Într-o bună zi din septembrie, câțiva au refuzat să mai iasă la lucru. Informatorii au alarmat pe ofițerul politic că sunt mulți care

vor să se solidarizeze cu cei ce nu intră în mină. Trofim, ofițerul politic, a cerut telefonic instrucțiuni. Probabil a obținut satisfacție, pentru că a venit în colonie și a ordonat adunarea tuturor deținuților. Pe o listă au fost citite peste 50 de nume:

- Ambrozie Traian, judecător;
- Bej Teodor, preot;
- Bălănescu Gabriel, ziarist;
- Ciubreag Ciobanu, ofițer;
- Criveanu Mircea, ofițer;
- Diaconescu Ion, inginer;
- Dumitrescu Luca, avocat;
- Firu, maior;
- Grebeanu N., preot;
- Gabrilescu;
- Mazilu Alex., contabil;
- Moisiu Dumitru, doctor;
- Mazăre Nicolae;
- Moruzi Alecu;
- Nicula Stelică;
- Petrasievici Cornel., doctor

Colonia Cavnica

Prin această colonie, alcătuită din 6 barăci așezate în mijlocul satului, atât de bine izolate încât nu știai unde te găsești, cu o capacitate de 500—600 persoane, au trecut câteva mii de deținuți cu pedepse mari și pedepsiți trimiși de la Canal.

Munca se efectua la Orizontul Sf. Gheorghe, deoarece la Sf. Tereza, din cauza căldurii de 42 de grade, nu se mai putea lucra.

Comandant era un țigan, poreclit Danciu, o brută ca de altfel toți cei ce conduceau munca forțată. Condițiile au fost dure, nu numai în ce privește munca, ci și viața după ieșirea din mină. Pentru îmbunătățirea situației au avut loc nenumărate greve și proteste. Peste toate acestea, unii, cu riscul vieții, au evadat, încercând să-și câștige libertatea. Condițiile de muncă de la minele de plumb Baia Sprie, Valea Nistrului și Cavnica erau de exterminare.

- Pastramagiu Aurel;
- Popescu Wilhelm, avocat din Târgoviște;
- Popescu P., colonel;
- Pometcu Marcel, student;
- Purnichescu, muscelan;
- Tetea;
- Ungurașu Gheorghe;
- Vlădoianu Ștefan;

Cei citați, fără să mai discute cu ceilalți, au predat imediat tot ce aveau la magazie și au ieșit la poartă, unde-i aștepta o căruță cu lanțuri și cătușe. După trei ani de muncă, într-un regim de exterminare, un nou lot plecase în închisoare, de data aceasta în lanțuri. La Aiud li s-au desfăcut numai cătușele. Lanțurile de la picioare le-au purtat șase luni, timp în care n-au primit nici un fel de îngrijire medicală. O singură dată pe lună le erau date jos pentru a putea face 3-4 minute baie, fie cu apă rece, fie cu apă fierbinte. Dacă n-au reușit să-i distrugă la mină, trebuia să-i omoare aici prin orice mijloc.

Trei dintre evadații de la Cavnica

Ion Cojocar

Ioan Pantazi

Ion Ioanid

Oamenii, înfrigurați și goi, bătrâni, bolnavi, în cârje, înfometate, istoviți de puteri, biciuiți de vânturi și ploii reci de toamnă, viscole și zăpezi, fără încălțăminte, cu picioare goale înfășurate în hârtie din sacii de ciment, au fost scoși afară pe poarta lagărului, goniți de patul armei și împinși pe șantier la munci istovitoare, au fost împinși către moarte și majoritatea dintre ei nu se mai puteau întoarce.

„Am ajuns - în sfârșit - la Baia Sprie. Parcă am ajuns pe altă lume. Niște barăci și mulți oameni gălăgioși care se plimbau încoace și încolo prin curte. Gardul de sârmă ghimpată ce împrejmuia barăcile, pentru mine nu avea semnificația pușcării, conta ca o împrejmuire oarecare a unei gospodării de țară ...

Am fost duși în niște săli mari pentru a ni se face vizita medicală și au venit bucătarii ca să ne dea de mâncare.

Incredibil! Pâinea și marmelada la discreție. Nu ne venea să credem ochilor. Înfulcam ca niște lupi.

Ni s-a atras atenția să nu mâncăm cu prea multă lăcomie pentru a evita deranjamentele și bolile de stomac.

Mulți - într-adevăr - s-au îmbolnăvit de stomac.

A sosit apoi vizita medicală pentru mină.

Doream din tot sufletul să intru cât mai repede și cât mai adânc în mină. Speram că acolo, în măruntaiele pământului, mi se vor mai domoli grozăviile din cap. La vizita medicală se constată că, pe lângă alte debilități, mai sunt și foarte slab. Aveam 52 de kilograme la înălțimea de 1,82 m. Concluzia: nu pot intra în mină și va trebui să prestez munca la suprafață.

Altă lovitură!

Voiam să intru dinadins în inima pământului, crezând ca acolo să scap de oameni. Aveam nevoie de singurătate, să fiu doar cu mine însumi, să-mi oblojesc rănile. Încă de la plecarea din Gherla mi-am făcut planul ca ajuns în măruntaiele pământului, dezastrul meu interior se va mai liniști”.

Aurel Vișovan

Lumina din inima pământului

Obligați să muncească chiar și de marele praznic al Învierii Domnului, deținuții de la mina Baia Sprie au reușit să aducă lumina în adâncuri, printr-o slujbă religioasă care le-a mișcat sufletele până la lacrimi.

Părintele
Iustin Părvu

intrat la dușuri cântând. După spălare ni se dădea ceai, dar atunci autoritățile ne-au încuiat în dormitoare două zile. După cele 2 zile, ne-au adunat pe toți în fața comandantului lagărului.

„Știți de ce ați fost încuiați, nu-i așa? Când vă va intra în minte că sunteți aici pentru reeducare? Când o să vă vină mintea la cap? Priviți aici, băieți! (și au îndreptat amenințător puștile lor spre noi). Toate viețile voastre sunt în mâinile noastre: suntem cei care decidem ce se va întâmpla cu voi. Și am decis că voi nu sunteți buni de nimic. Vă vom împușca pe toți. Acum, toți preoții în dreapta mea!”

Acolo am fost 20 de preoți, atât ortodocși, cât și greco-catolici. Eu personal n-am ieșit, am stat împreună cu laicii. Apoi, comandantul a început din nou: „Acum, uitați-vă bine la ei! Vedeți! Aceștia sunt cei care vă învață ideile lor politice. Aceștia sunt criminalii care vă bagă în cap ideea de Dumnezeu. Eu nu știu de unde au luat preoții ideea de Dumnezeu. Hei, voi! Îndrăzniți să spuneți că voi credeți în Dumnezeu?! Oricine spune că mai crede în Dumnezeu, să facă un pas în fața mea, chiar acum!”

Ce puteam să fac? Nu am făcut pasul prima dată, dar acum trebuia să-l fac. Nu am avut curajul în primul moment, dar de data asta mi-am spus mie că trebuia să recunosc ceea ce așa și era: credeam în Dumnezeu.

Am pășit în față. Comandantul mă cunoștea foarte bine. „Hai, spune, de unde ești?”

I-am spus de unde sunt și m-a întrebat:

– „Crezi cu adevărat că există Dumnezeu, nu-i așa?”

– „Da!”

– „Nu sunt mai mulți decât tine? Hai să-i chemam pe toți aici!”

Și au adunat toți preoții. Curtea lagărului era plină de gropi adânci și pline cu apă. Superiorii ne-au alergat prin acele gropi timp de 2 ore. După aceea, nici una din acele gropi nu mai era plină de apă, curtea a devenit ca o mlaștină murdară”.

„Se apropiau Sfintele Paști, Învieria Domnului nostru Iisus Hristos. Cugetam la acest mare și sfânt praznic. În iconomia mântuirii, Domnul a rânduit să-i premeargă Patima, chinurile, jertfa cea izbăvitoare Învierii. Trebuia și noi să trecem prin focul suferinței ca să ne curățim și apoi să așteptăm Învieria.

Deținuții noștri lăgăriști erau văzuți tot mai des în atitudini de meditație și rugăciune. Cu fumul lămpilor de carbid, în abataje sau pe stâncile de pe galerie, făceau pe pereți cruci, unele mai mari până la o jumătate de metru, altele mai mici.

- E semnul izbăvirii, părinte, și noi vrem să-l vedem peste tot, spuneau. Noi suntem creștini și credem că și de la Crucea Domnului putem primi un ajutor.

În săptămâna Patimilor, unii deținuți au zis:

- Ce-ar fi, părinte, ca la Sfintele Paști să facem o slujbă în mină? Să serbăm și noi Învieria!

- Nu e permis, dar, dacă doriți, să încercăm să o facem. Păstrați discreția, ca să nu audă agenții turnători.

De la om la om au fost anunțați cei ce trebuiau să participe la slujbă, căci de unii ne temeam să-i anunțăm. Cu o bucurie ascunsă, se aștepta Ziua Învierii.

Veni Vinerea - ziua mării și Sfintei Patimi - și administrația ne-a dat după ciorbă cea mai bună mâncare. Dar deținuții au

preferat să postească. Unii n-au vrut să primească friptura. Eu am primit-o și am păstrat-o pentru ziua Învierii. Niciodată nu s-a mai dat friptură. Dar de acum se va da și în viitor, în Vinerea Patimilor, la deținuți, să se „spurce” cu mâncări de dulce.

La orizontul 12 unde lucram eu, la 560 de metri adâncime, mai lucra și preotul Valeriu Antal și diaconul Teodor Bej. Ne-am înțeles împreună cu bucurie și entuziasm. Am intrat seara în mină, în noaptea Paștilor. Cei anunțați știa ce va fi. Mai înainte de ora 12:00, noaptea s-au tras „clopotele”. Cum? Niște sfredele legate unul de altul în poziție verticală erau ciocănite cu un alt sfredel și sunetul trecea de la unul, la altul, încât aveai impresia că sunt chiar niște clopote adevărate. Tragerea „clopotelor” era anunțul ca oamenii să coboare pe galerie la locul stabilit pentru sfânta slujire. Din toate părțile coborau oamenii cu lămpile de carbid aprinse și luau loc.

Noi preoții nu aveam nici sfintele odăjdii, nici sfintele vase, ci eram în salopete și opinci. Așa am început slujirea.

Am cerut tuturor să se stingă lămpile. Apoi s-a aprins lampa părintelui Antal, care a strigat:

„Veniți de luați lumină!” toți și-au aprins lămpile. Slujba a continuat cu un avânt sublim”.

Nicolae Grebenea
- Amintiri din întuneric

„Paștele din 1951 a fost sărbătorit în mină, în ciuda măsurilor luate de administrație, acest eveniment transmițându-se an de an, din închisoare, în închisoare. Dangătul clopotelor a fost perfect imitat: sfredelele de perforat au fost așezate în fel de fel de unghere, încât cântecul lor amplificat de ecoul galeriilor a creat o adevărată atmosferă divină.

După ce opaițele (lămpile de carbid) s-au aprins la chemarea preoților Antal și Grebenea: „Veniți de luați lumină!”, toată lumea, îngenunchiată, a cântat „Christos a înviat”, repetat la nesfârșit de ecoul galeriilor... A fost o noapte minunată...

De Paști, după unii, ceva mai înainte după alții, preotul Gheorghe Șerban, bolnav de inimă, pus să aranjeze pietrișul pe alei, a fost împușcat în plină zi, în văzul deținuților și în strigătul milițianului „Nu trage! Nu trage!”. Ostașul Faur.V din comuna Tinca, (Bihor), a fost răsplătit pentru această crimă cu 15 zile permisie de către locotenentul politic Alexandru, cel ce ordonase execuția. Protestele deținuților au fost maxime. În fața solidarității deținuților și a manifestării revoltei provocată de moartea preotului Șerban Gheorghe, procurorul a fost anunțat. Acesta nu a întârziat să sosească pentru a deschide ancheta, însă nu a ajuns la nici un rezultat”.

Evadările din infern

Condițiile inumane de muncă au împins deținuții spre un gest disperat. Întâmplător, în aceeași zi, au existat două evadări: una de la Mina Cavnic, cealaltă de la Nistru.

Marin Țucă

*„Măi Române Petre
În amintirea ta
Marin Țucă
Dumnezeu să-ți ajute
Căminul tău”*

De fapt, cele două evadări n-au avut alt argument decât dorința de libertate. Din păcate, toți deținuții politici au fost prinși, iar unii executați, alții condamnați, încă o dată, la ani grei de temniță.

7 iunie 1954. Aceeași zi, două evadări. La mina Nistru, încercarea de evadare a fost mascată de o explozie. În cartea sa, Cicerone Ioanițoiu povestește cum s-au derulat evenimentele: „De aici, din creierii munților, patru deținuți au făcut o evadare reușită: - Țuca Marin, ofițer de artilerie, fiu de preot din jud., Dolj, - Miron - Românu - Coțofan

Cu o ingeniozitate deosebită, Țuca Marin a organizat această ieșire în libertate. A calculat cu mare precizie ca vagonetul cu dinamită să explodeze chiar sub punctul de pază. Ghereta a fost aruncată în aer, iar ostașul rănit. Prin breșa obținută, cei patru au fugit. După ce au fost prinși, a urmat condamnarea la moarte. Definitivă a rămas numai pedeapsa lui Țuca Marin, celorlalți li s-a comutat în muncă silnică pe viață. Evadarea a avut loc în noaptea de 7 iunie 1954.

În același timp, alți 14 deținuți au evadat de la mina Cavnic. Această coincidență a făcut ca securitatea să creadă că a fost ceva aranjat. Comună celor două evadări a fost numai dragostea de libertate”.

În aceeași noapte, un grup de 14 oameni hotărâți au evadat de la mina Cavnic: - Ofițer Ion Pantazi din cavalerie, fiul generalului Constantin Pantazi; - Ofițer Coșereanu Constantin, din blindate; - Paul Iovănescu, medic din Poiana Mare, - Ion Ioanid, din Mehedinți; - Chiper Gheorghe, țaran moldovean; - Miltiade Ionescu, medic, șef de promoție la liceul militar „Mihai Viteazu”, originar din Galați; Doi frați, Cojocarii, din Vrancea; Doi frați, Brânzaru, din Vrancea, Mircea Vueric, mecanic; Titi Spănu, croitor, Colea Ungureanu, subofițer de jandarmi; Ciocâlțeu Alexandru, din comuna Galiciuica județul Dolj, ajuns turnător;

Au trecut prin Cavnic, pe lângă cei ce

și-au căutat libertatea, mulți alții, dar am reținut pe: Doctorul Tudose, care lucra la bucătărie; Doctorul Niculae Romanescu, din Craiova; Căpitanul Lupu; Ionică Baurceanu; Dan Cernovodeanu; Bratu Alexandru; Ion Caraion;

Colonelul Ștefănescu, cel care a executat pe partizanii din Ucraina, ce atacaseră conducerea unei divizii, în 1956, când criminalii de război au fost eliberați, a fost rugat de către procuror să declare că a primit dispoziții să execute pe partizani. A refuzat, și astfel n-a putut beneficia de decret, trebuind să rămână în continuare.

Episodul este amintit și, spun foștii deținuți politici, răstălmăcit intenționat de Marin Preda, în romanul „Cel mai iubit dintre pământeni”, iar relatarea aparține lui Victor Petrini, numele fictiv al unuia dintre cei enumerați mai sus: „Într-o bună zi se întâmplă în lagăr ceva și situația noastră de acum deveni, în amintire, idilică față de cea care urmează. Tocmai acești turnători, datorită poziției lor privilegiate în lagăr, organizează o evadare care le reuși. Evadații fură prinși chiar în noaptea aceea. A doua zi toți fură încărcăți într-un camion și dispărură din lagăr. Unde-i trimitea? Gardienii lansaseră zvonul că au fost împușcați; în realitate, cum aflarăm mai târziu, au fost împrăștiați prin alte închisori și lagăre, unde au devenit cumpliți torționari, înaintați deci în grad sub amenințarea reală că dacă nu vor dori să execute ceea ce li se cere, vor fi executați pentru evadarea de la Baia Sprie”.

Este o rușine că acest fost deținut politic a permis colegului său, Marin Preda, ca denaturând realitatea, să ia apărarea lui Nikolski, Cseller, Dulgheru, Teohari Georgescu, călăii neamului românesc, care au umplut lagărele cu elemente reeducate la Pitești, adevărații torționari. Acești reeducați în morala partidului comunist au fost turnătorii, criminalii și bătăușii și toți care au terorizat pe deținuți în închisori”.

La Cavnic, evadarea a fost plănuită din vreme pentru aceeași zi de sâmbătă, 6 iunie 1953. Cei 12 deținuți, printre care și Ion Ioanid, au intrat în zorii zilei, în schimb, purtând pe sub haine cojoace, pulovere și având ascunse periute de dinți, săpun de față, medicamente. Ioanid povestește în cartea sa „Închisoarea noastră cea de toate zilele” cum a decurs evadarea:

„la momentul prielnic, am început să cobor pe ultima scară, m-am făcut că alunec și am căzut de-a lungul ei cu capul în jos. Înălțimea ei era de vreo trei metri și, din dorința de a da impresia unui accident autentic, era cât pe ce să și reușesc”.

Simulând o luxație la cot, Ioanid a fost trimis într-o galerie mai aerisită, până la sfârșitul programului, unde însă erau și grenadele. După ce toacele bătură în conducte a anunțat sfârșitul șutului „ne-am adunat toți cei 12 la locul stabilit dinainte, strecurându-ne printre ceilalți deținuți, care se îngărmădiseră deja în spațiul din fața corfei. Cele două ascensoare au început să funcționeze alternativ, unul urcând câte 6 deținuți, în timp ce celălalt cobora în

gol. I-am lăsat să urce întâi pe cei mai grăbiți. După ce au plecat vreo 30 de inși, Ducu Ciocâlțeu ne-a făcut un semn și a și deschis grila de la corfa care tocmai coborâse. Cei șase desemnați să plece s-au înghesuit pe platforma ei și au pornit. Erau: Ducu Ciocâlțeu, Simion Cojocaru, Ion Pantazi, Ghiță Brânzaru, Colea Ungureanu și Titi Coșereanu.

În momentul în care corfa lor s-a oprit la stația Rainer, cealaltă, goală, s-a oprit la orizontul nostru. Ne-am suit și noi: Ion Cojocaru, Ion Brânzaru, Paul Iovănescu, Miltiade Ionescu, Mircea Vuernic și cu mine”. Primii șase trebuiau să se facă stăpâni pe situația de la Reiner, adică să „neutralizeze” gardianul și ofițerii.

Cum totul era în regulă, au pornit pe suitoarea care mergea paralel cu corfele, ducându-i exact la suprafață. Suiorul era închis cu un capac, dar surprinzător acesta nu a avea lacăt. Așa că deținuții au putut ajunge în curtea minei, iar de acolo au fugit spre munte.

Până când administrația coloniei de muncă și-a dat seama de lipsa deținuților, aceștia erau deja departe. Numai că, tot printr-o coincidență extraordinară, a început prinderea lor.

S-a stins un om-lumânare

Există oameni-lumânări, care „ard” știind că importantă nu e ceara, ci lumina. Matei Marin Moțu a fost unul dintre ei.

Întrase în temniță la numai 17 ani și a suferit prin cele mai odioase pușcării politice vreme de șapte ani. I-a cunoscut în închisoare pe părintele Bartolomeu Anania (viitorul episcop și mitropolit), părintele Iustin Pârnu (starețul de la Petru Vodă - Neamț), părintele Ilie Lăcătușu și Nicu Steinhardt (cel care avea să devină monahul Nicolae de la Rohia), din a căror cultură și profunzime duhovnicească s-a împărtășit.

Pentru că era unul dintre cei mai tineri prizonieri, „veteranii” Aiudului l-au înconjurat cu multă afecțiune și l-au alintat „Moțu”. Și așa i-a rămas numele până în ultimul

ceas al vieții sale pământești. Marin Matei - „Moțu” a inițiat alcătuirea unei cărți de căpătâi pentru tineretul român, *Fericii cei prigoniți* (Ed. Bonifaciu, 2008), o excelentă introducere foto-documentară în istoria românilor sub regimul comunist. El a dedicat această carte „tuturor părinților care și-au crescut copiii în dragoste de neamul românesc și de Dumnezeu și care au suferit alături de noi prigoana satanei roșii”. Este unul dintre ctitorii și sprijinatorii proiectului spiritual de la Aiud, de aceea, părintele Augustin de la Schitul „Înălțarea Sfintei Cruci” îi roagă pe toți preoții și credincioșii să-l pomenească în rugăciunile lor.

S-a născut pe 15 septembrie 1943 într-o familie cu 6 copii, el fiind al 5-lea dintre ei. Părinții lui, Aurel și Maria, aveau în Târgu Mureș un atelier de gemuri și rame, dar Marin Matei s-a născut la Călățele, județul Cluj, unde părinții se refugiaseră după Dictatul de la Viena – 30 august 1940.

După realipirea Transilvaniei, familia Matei revine în Târgu Mureș, unde Marin își începe studiile. În clasa a 10-a, împreună cu câțiva colegi, înființează o organizație de luptă împotriva ocupantului comunist. Sunt descoperiți prin trădarea unui coleg și au parte de un proces public, în amfiteatrul liceului Papiu Ilarian, unde diriginta – procuror, îi îndeamnă pe colegii lor să-i demaște, apoi să-i bată și să-i scuipe, de față fiind și sora lui, Magdalena. În 1958 este condamnat, iar printre închisorile prin care a trecut se numără Jilava, Aiud și Periprava, iar printre personalitățile cunoscute: Părintele Iustin Pârnu, Pr. Dumitru Stăniloae, Pr. Gheorghe Tarcea, Mitropolitul Bartolomeu Anania, Nicolae Steinhardt, Petre Țuțea, Nistor Chioreanu, etc.

Marin Matei povestea foarte puțin despre propria detenție, oferind informații cu precădere despre ceilalți. În schimb, despre atitudinea lui fermă, am aflat de la fiul părintelui Tarcea, domnul Mircea Tarcea, care l-a cunoscut pe Marin Matei la Periprava. Acesta povestea că Moțu l-a lovit pe un informator în timp ce acesta își scria nota informativă. De asemenea, tot la Periprava, frecvent sărea gardul la înapoi pentru a le aduce hrană. După eliberarea din 1964, este rearestat pentru a fi anchetat de 11 ori pentru atitudinea lui categorică, ultima dată chiar în 1989, durata acestor arestări variind între câteva zile și săptămâni.

Încă de dinainte de 1989 începe lucrul la albumul „Fericii cei Prigoniți”, care, în colaborare cu maicile de la Diaconești, vede lumina tiparului în 2008.

În ultimii ani, ne mărturisea dorința de a publica și al doilea volum, dorință nematerializată.

S-a stins din viață pe 19 noiembrie 2012.